

EURÓPSKA ÚNIA
Európske štrukturálne a investičné fondy
OP Integrovaná infraštruktúra 2014 – 2020

 MINISTERSTVO
DOPRAVY A VÝSTAVBY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

 MINISTERSTVO
ŠKOLSTVA, VEDY,
VÝSKUMU A ŠPORTU
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Publikačné poplatky (Article Processing Charges) Aká je cena za otvorený prístup?

webinár 28. 10. 2021

Medzinárodný týždeň otvoreného prístupu

[International open access week](#)

Zuzana Stožická

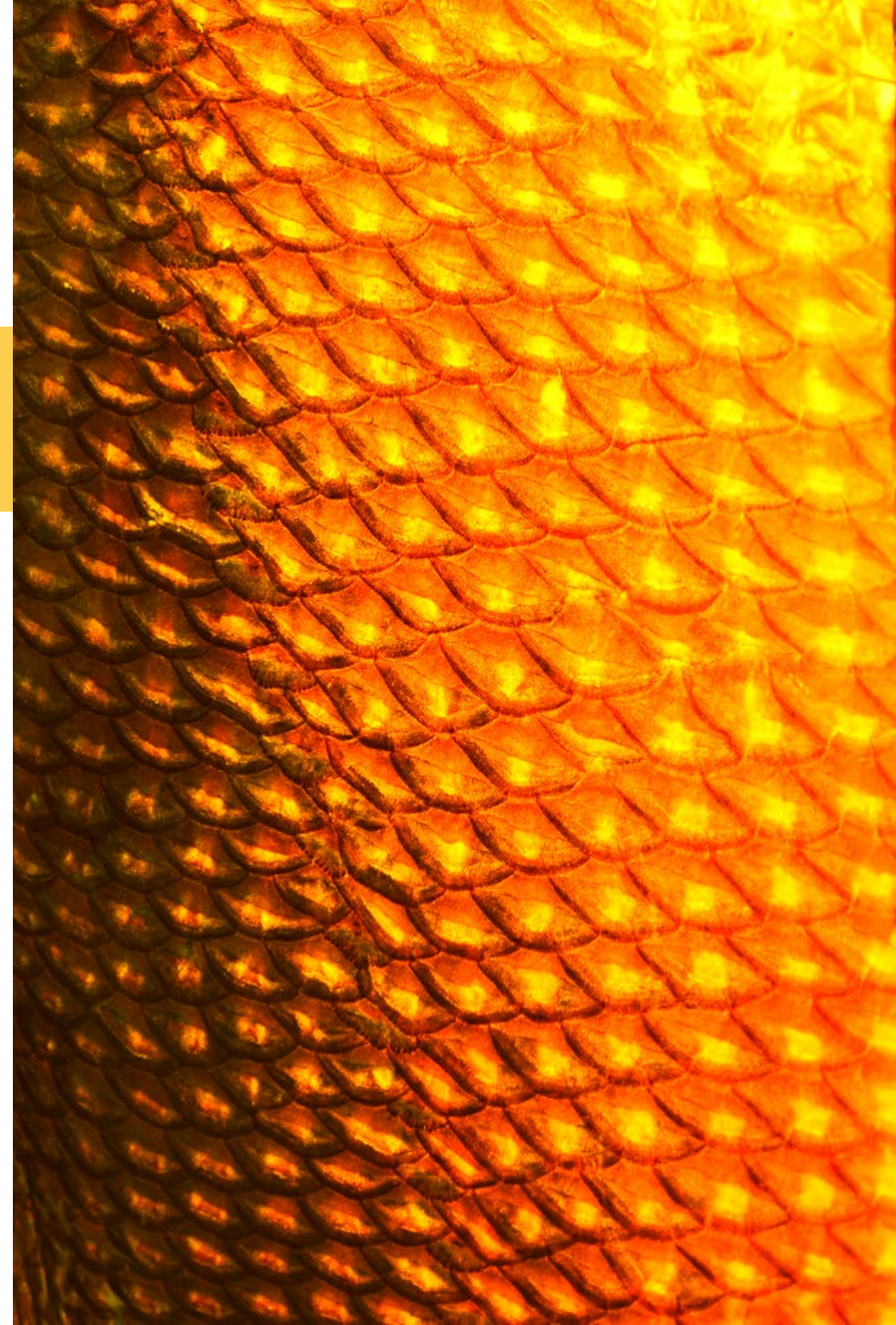
zuzana.stozicka@cvtisr.sk

Centrum vedecko-technických informácií SR

Táto prezentácia je šírená pod
licenciou
[Creative Commons 4.0 Attribution](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Investícia do Vašej budúcnosti

Kto sme

Centrum vedecko-technických informácií SR <https://www.cvtisr.sk/>

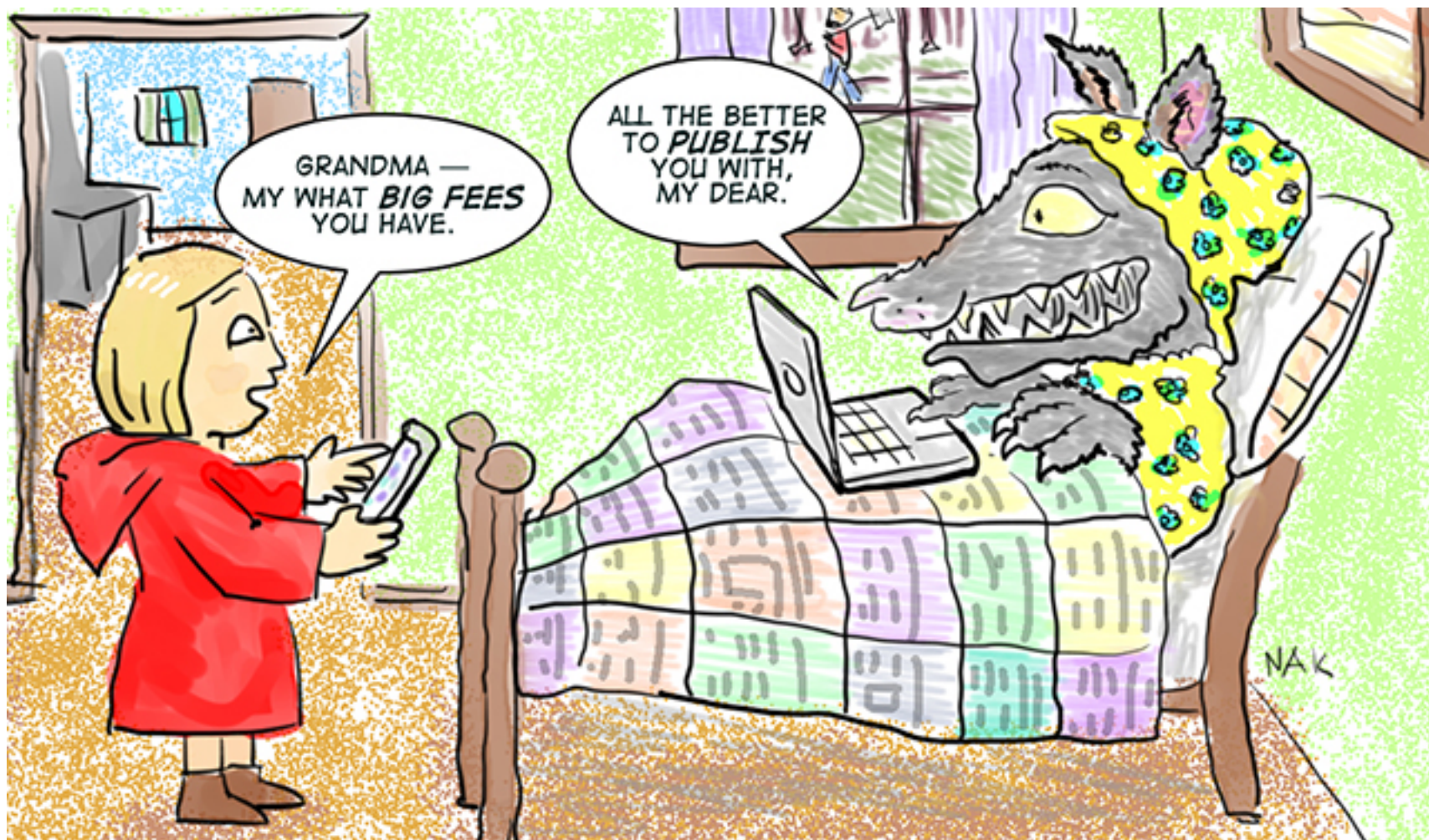
- Vedecká knižnica vrátane elektronických informačných zdrojov a vzdialeného prístupu (**registrácia zdarma**): <http://hanproxy.cvtisr.sk/HAN-AtoZ/atoz.html>
- Informácie o jednotlivých zdrojoch a vyhľadávani: <https://eiz.cvtisr.sk/>
- ... a omnoho viac (popularizácia vedy, transfer technológií, evidencia publikačnej činnosti, informácie o školstve, kancelária Horizontu, FabLab, Laserové centrum...)

Kontaktná kancelária pre otvorený prístup <https://otvorenaveda.cvtisr.sk/>

- odomykanie potenciálu otvorenosti pre vedu a vzdelanie,
- Akcie: Týždeň otvoreného prístupu, Workshop nielen pre redaktorov OA časopisov,
- **Národná stratégia pre otvorenú vedu**,
- informovanie, konzultácie,
- kurzy (niekedy prezenčne, v čase pandémie elektronicky):
 - **Zavádzanie otvoreného prístupu do praxe I – Základy OA**,
 - **Zavádzanie otvoreného prístupu do praxe II – Infraštruktúra OA** (termín: 22.-26. 11. 2021),
 - **Elektronické informačné zdroje – Publikačný poradca**,
 - na platforme <https://eu-citizen.science/> pripravujeme kurz: **Začneme si s občianskou vedou.**
- webináre: <https://otvorenaveda.cvtisr.sk/category/webinare/>,
- **Sprievodca svetom vedeckého publikovania**: <https://zenodo.org/record/3236329>
- **Sprievodca licenciami Creative Commons**: <https://otvorenaveda.cvtisr.sk/sprievodca-licenciami-creative-commons-nielen-pre-autorov-monografii-z-oblasti-spolocenskych-vied/>

Publikačné poplatky (Article Processing Charges) – Aká je cena za otvorený prístup?

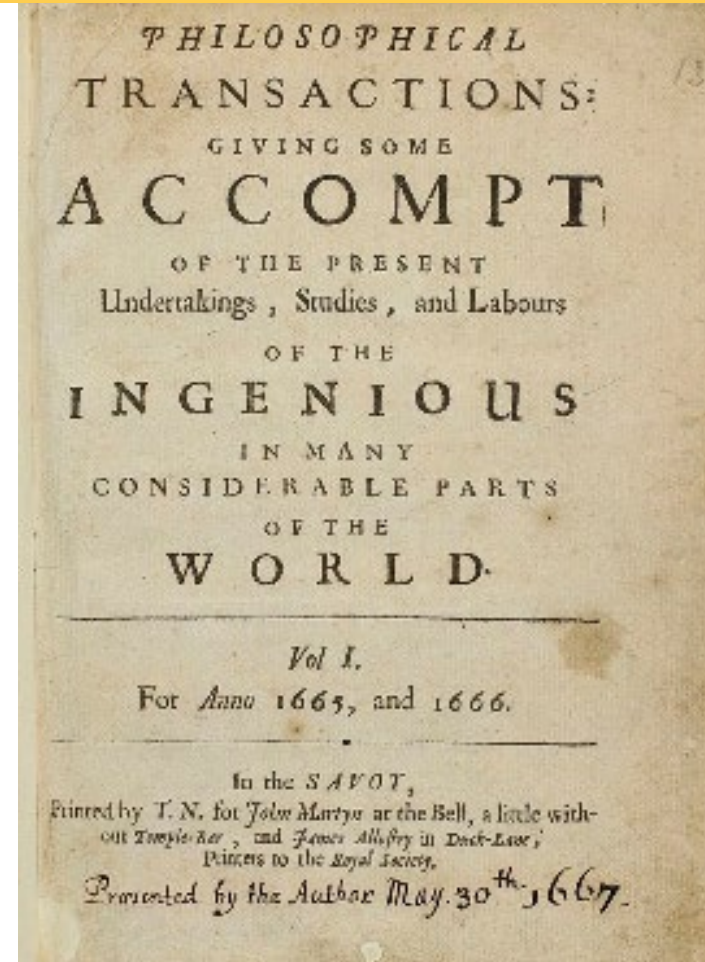

- Stará mama, aké máš veľké poplatky.
- Aby som ťa s nimi mohla lepšie publikovať, dievčička.

Za všetko sa platí... aj za vedecké publikovanie.

História

- Náklady vydania kníh/spisov platil autor (ak bol zámožný), mecenáš, vydavateľ (ak si myslel, že sa spis bude predávať), alebo učená spoločnosť.
- Vznik vedeckých časopisov pre autorov znamenal zvýšenie rýchlosti vedeckej komunikácie (článok vs kniha), väčšie publikum a zároveň vítaný spôsob, ako preniesť náklady za šírenie svojich objavov na učenú spoločnosť, ktorá časopis vydávala.
- Henry Oldenburg sa pustil do vydávania *Philosophical Transactions of the Royal Society of London* aj s cieľom prispieť do rozpočtu spoločnosti, ale hoci bol časopis obľúbený a zohral dôležitú úlohu v dejinách, nebol komerčne úspešný.
- Vedecké publikovanie po väčšinu histórie nevytváralo zisk.

Mal by byť cieľom vedeckého publikovania zisk?

Okrem ekonomických faktorov do vedeckého publikovania zasahuje kultúra dobrovoľníctva (gift culture, „robím to pre vedu“) a ekonomika prestíže.

Za všetko sa platí... aj za vedecké publikovanie.

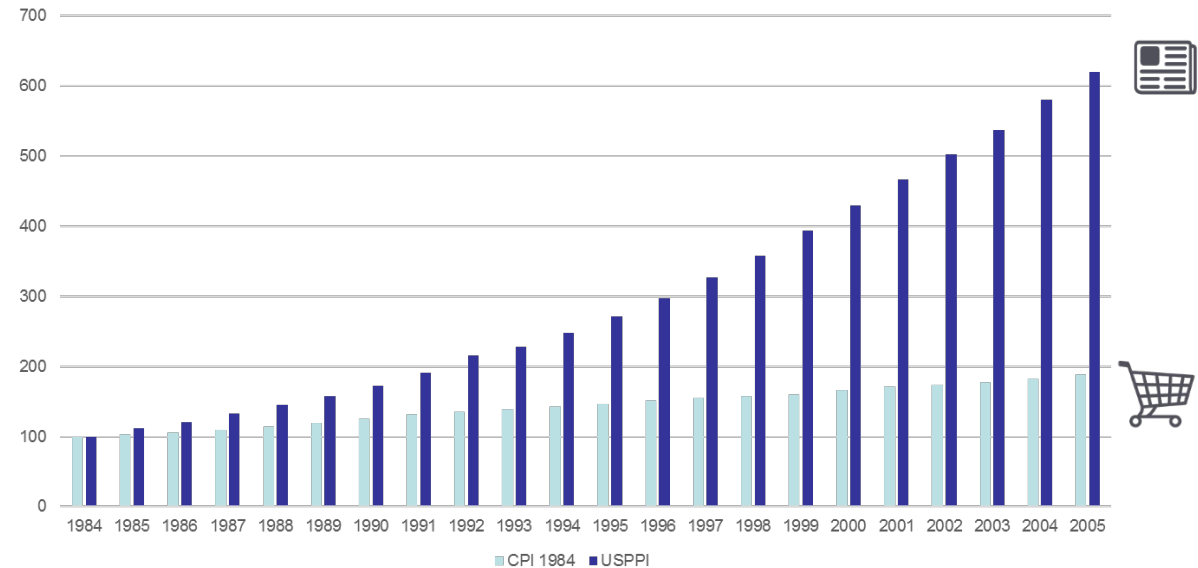
História

- Výnosný obchod sa z vedeckého publikovania stal v druhej polovici 20. storočia, v čase búrlivého rozvoja vedy po 2. svetovej vojne, keď obchodnú stránku vedeckej komunikácie z rúk výskumných inštitúcií prevzali súkromné spoločnosti. **Zisk plynul komerčným vydavateľom, odbornú prácu (aj väčšinu redakčnej) vykonávali vedci zadarmo (platení z verejných zdrojov), predplatné vedeckých časopisov platili knižnice univerzít (z verejných zdrojov).** Marže vydavateľov bežných časopisov sa pohybujú okolo 10-15 %, Elsevier: 40 %.
- Univerzity **stratili kontrolu** nad publikovaním, vznik **závislosti** (kariéra vedcov, ranking univerzít závisí od prestížnych časopisov).
- Mechanizmy voľného trhu **neregulujú ceny** (nefunguje konkurencia, lebo jeden časopis nemožno rovnocenne nahradiť druhým).
- Zmluvy typu Big Deal **znemožnili knižniciam vyberať si**, čo budú predplácať. Navyše v nich boli podmienky brániace zverejneniu ceny, ktorú univerzity platili.
- Veľkí vydavatelia vs mnoho menších odberateľov (knižnice univerzít).
- Najnevýhodnejší out-sourcing v dejinách. Finančne **neudržateľný stav**.

Rast cien predplatného vedeckých časopisov pripomína „kauzu sifón“

- Neprimeraná cena
- Netransparentnosť → nižšia citlivosť na cenu
- Komerčná spoločnosť vs verejný zdroj

Rast cien vedeckých časopisov v USA v porovnaní s rastom cien spotrebiteľského koša (zdroj údajov: Dingley 2005)

Riešením je otvorený prístup

P. Suber (2013): „Na vytvorenie vedomostí darujeme čas, prácu a verejné fondy – a potom kontrolu nad poznatkami odovzdáme podnikateľom, ktorí veria, že ich zisky závisia na obmedzovaní prístupu k týmto vedomostiam.“

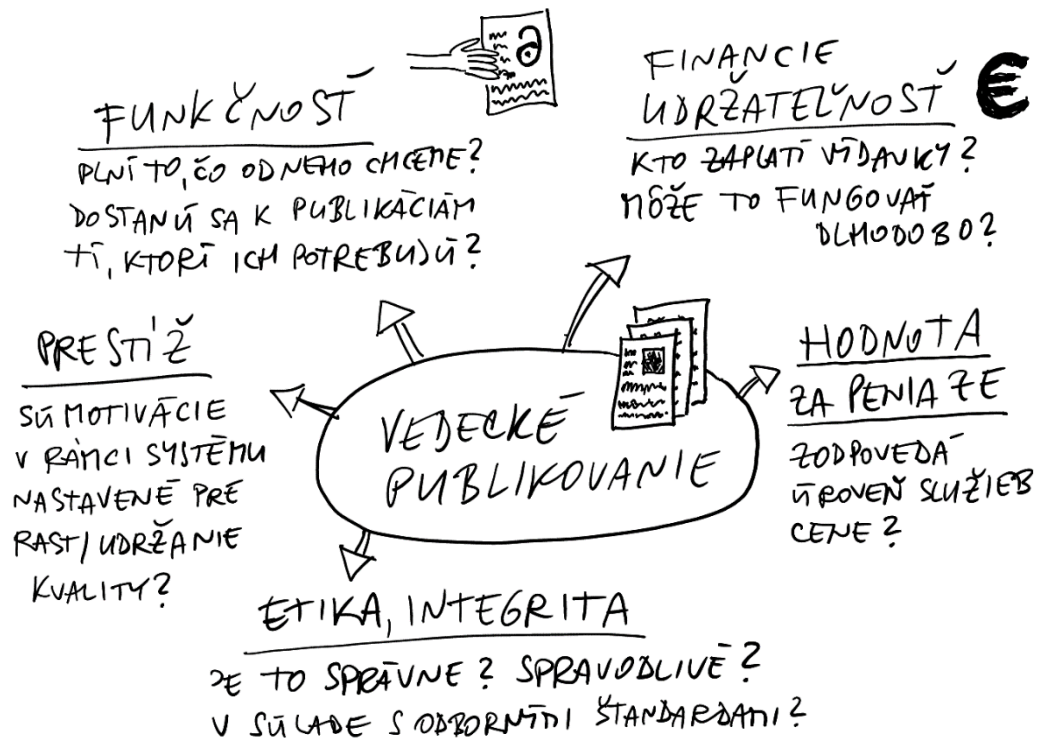

Prečo je prechod vedeckej komunikácie na otvorený prístup nevyhnutelný?

- **Informačná explózia** – vedy vychádza priveľa, je rozdrobená v mnohých zdrojoch od veľkého počtu producentov. Ani najbohatšie inštitúcie si nemôžu dovoliť predplácať všetko – a nikto nedokáže zistiť, či je preňho článok relevantný, skôr, než si ho prečíta,
- **Spolupráca** – čím širšia spolupráca, tým viac jej z hľadiska komunikácie prospieva otvorenosť,
- **Interdisciplinárnosť** – nevieme, kto, z akého odboru bude ten-ktorý kúsok informácie potrebovať,
- **Efektivita** – otvorenosť je v súlade s cieľmi vedeckej komunikácie – vedci píšu pre dosah,
- **Práva občanov** – verejnosť má právo na informácie o výsledkoch výskumu financovaného z verejných zdrojov,
- **Rozvoj vedomostnej spoločnosti** – bez prístupu k vedeckým informáciám o to viac bujnajú dezinformácie,
- **Morálny aspekt** – je spravodlivé, ak sa k vedeckým informáciám môžu dostať aj vedci z chudobných krajín/inštitúcií.

Aj za zmenu smerom k otvorenému prístupu zaplatíme – ale možno ešte viac platíme za zotrvávanie v nefunkčnom systéme.

Čo vlastne od systému vedeckého publikovania chceme?

V systéme je dosť peňazí (cca 10 mld dolárov ročne), treba ich len presmerovať na OA.

Schimmer et al. (2015, doi:10.17617/1.3)

Pozor, cena za otvorený prístup nie sú len publikačné poplatky!

Polemika:

„Nekomerčné nikdy nebude efektívne a finančne udržateľné,“

VS

„Vedecké publikovanie nesmie byť komerčné, inak obchodné záujmy prevažujú akademické hodnoty.“

Ako to dosiahnuť?

Existujú rôzne modely:

- jedna cesta nemusí vyhovovať všetkým vedcom a vedným odborom,
- vedecké publikovanie sa dynamicky vyvíja, časom sa môžu zmeniť podmienky aj optimálna stratégia,
- viac modelov znižuje pravdepodobnosť závislosti na jednom z nich.

Cesty k otvorenému prístupu

Publikačné/autorské poplatky (APC) patria k zlatej ceste k otvorenému prístupu.

No aj časopisy na báze predplatného často vyberajú od autorov rôzne druhy poplatkov (za strany navyše, farebné ilustrácie a pod.), hoci súčasťou „hodnoty za peniaze“ nie je otvorený prístup k článku.

Platinová cesta:

- časopis má vlastný zdroj financií
- libre OA **bez autorských poplatkov**

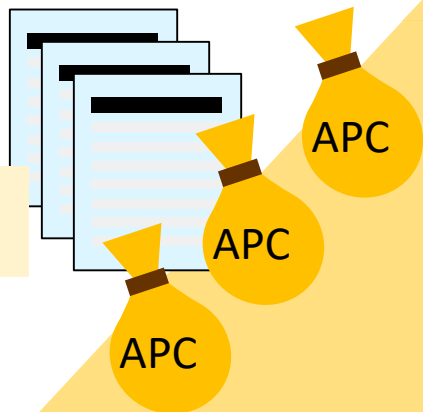
Z čoho žije platinová cesta?

Činnosť časopisu podporuje výskumná inštitúcia, nadácia, štát (napr. v krajinách Južnej Ameriky, v Kanade), alebo sa na prevádzku skladá viac inštitúcií (napr. projekt SCOAP3).

časopisy: nezávislé
recenzné konanie

Zlatá cesta

- časopisy
- licencie CC-BY
- okamžitý otvorený prístup k finálnej verzii článku
- autorské poplatky (Article Processing Charge), možný konflikt záujmov (pochybní vydavatelia)
- dodatočné náklady pre autora (inštitúciu), trend zvyšovania cien

Stevan Harnad:
fool's gold vs fair gold

Otvorený prístup – Open Access

- vždy online
- vždy bezplatný pre čitateľa (gratis OA)
- snaží sa odstraňovať právne bariéry (licencie CC-BY → libre OA)

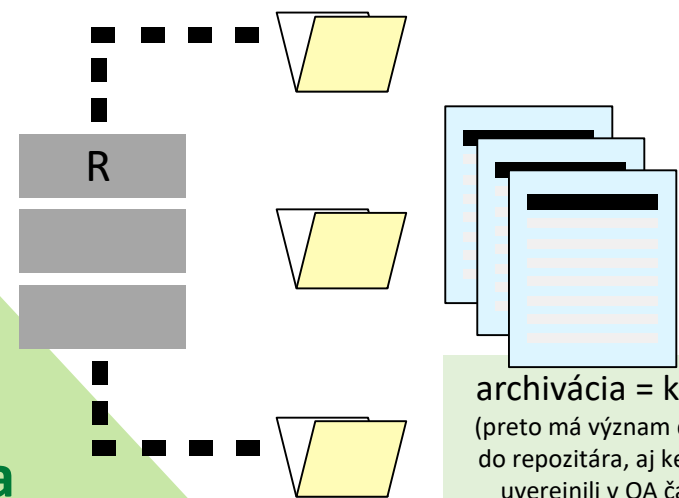
Hybridný otvorený prístup:

- publikovanie v „tradičnom“ časopise (viazanom na predplatné)
- autor platí dodatočný poplatok, aby jeho článok vyšiel v režime OA

Bronzový otvorený prístup:

- publikovanie bezplatne pre čitateľa, ale bez použitia verejnej licencie

archivácia = kontrola
(preto má význam dať článok do repozitára, aj keď sme ho uverejnili v OA časopise)

Zelená cesta

- autoarchivácia (ukladanie článkov) v repozitároch
- pre autora bez poplatku
- kompatibilita s publikovaním v „tradičných“ časopisoch
- závislosť na politike časopisu (umožňuje archivovať pre-print, post-print?; uplatňuje embargo?)
- priestor pre dáta a informácie, ktoré sa v časopisoch neuplatnia, potenciál pre dlhodobú archiváciu

Vydavatelia predplácaných časopisov a prechod na otvorený prístup

- Komerční vydavatelia časopisov na báze predplatného sa prispôbili novým podmienkam.
- Po počiatočnom odpore voči otvorenému prístupu prijali stratégiu APC a vytvorili vlastné časopisy – zlaté, alebo hybridné.
- Prevádzkovanie hybridných časopisov – **double dipping** (pýtať predplatné od knižníc a zároveň od autorov poplatky za otvorený prístup). Verejné financie trpia dvojnásobne.
- **Koalícia S a Plán S sa stavajú proti hybridnej stratégii.**
- **Transformative agreements** – tranzitné zmluvy (o prechode časopisu/vydavateľa na otvorený prístup), „read and publish“, teda predplatné a APC zahrnuté do jedného poplatku.
- **Prinášajú viac otvoreného obsahu, je to pokrok v porovnaní s klasickým predplatným, ale nemenia existujúce obchodné štruktúry** (vrátane neprímeraných marží veľkých vydavateľov) (Farley et al. 2021).
- Podľa SPARC bolo uzavretých vyše 100 tranzitných zmlúv v 30 krajinách sveta.
- Slovensko v súčasnosti jedná o prvej tranzitnej zmluve.

Iniciatíva ESAC – Efficiency and Standards for Article Charges

<https://esac-initiative.org/> (Max Planck Digital Library)

Register tranzitných zmlúv

<https://esac-initiative.org/about/transformative-agreements/agreement-registry/>

Obavy

- Financie presmerované z predplatného potečú vďaka tranzitným zmluvám len do časopisov veľkých vydavateľov (a na ostatné OA časopisy ostane menej).
- Nerovnosti medzi krajinami sa konzervujú (väčšie, bohatšie krajiny si vyjednávajú výhodnejšie TA), autori bez afiliácie ostanú bez podpory.
- Publikovanie pod tranzitnými zmluvami u vedcov zníži citlivosť na cenu (ktorú nebudú musieť platiť zo svojho grantu).

Pochybnosti o tranzitných zmluvách

Bjorn Brembs: „Nahrádzame nevýhodné zmluvy, ktoré sa dajú ťažko vypovedať, zmluvami, ktoré sa dajú vypovedať ešte ťažšie.“

APC na vzostupe

- **APC – article processing charge – jednorazový poplatok za publikovanie článku, ktorý hradí autor (jeho inštitúcia, grant...) vydavateľovi, spravidla po prijatí, recenzovaní a schválení článku, tesne pred publikovaním. Článok je následne publikovaný bezplatne pre čitateľa, s licenciou Creative Commons (autorské práva ostávajú autorovi).**
- APC začínali sumami v stovkách Eur, dnes dosahujú tisíce Eur (prestížne časopisy aj 2000-4000 Eur). Ich výška sa líši medzi časopismi, vydavateľmi, vednými odbormi. Niekedy redakcie poskytujú zľavy alebo odpustenie poplatku pre vedcov z rozvojových štátov, alebo za redakčnú prácu.
- Výška APC sa neodvíja ani tak od nákladov, ale skôr od pozície vydavateľa na trhu (čím silnejšia pozícia, tým si môže dovoliť pýtať vyššie APC), jeho veľkosti, hybridného modelu publikovania a impaktu časopisu (Budzinski et al. 2020).
- Tam, kde sú vyššie granty (napr. biomedicínske odbory), bývajú vyššie aj APC.
- Vysoké APC niekedy fungujú ako signalizácia prestíže.
- Autori sú často ochotní priplatiť si za rýchlosť (časopisy s rýchlejším recenzným konaním si môžu dovoliť pýtať vyššie APC).

Náklady na publikovanie

- Podľa vydavateľov náklady na uverejnenie jedného článku OA naozaj dosahujú niekoľko tisíc Eur (van Noorden 2013). Faktom však je, že mnohé učené spoločnosti a univerzity dokážu OA časopisy vydávať s menšími nákladmi.
- Čím selektívnejší je časopis (čím publikuje menšie percento z celkového počtu podaných článkov), tým ekonomicky menej výhodný je pre vydavateľa.
- Pokus vydavateľstva PLOS vytvoriť pre selektívne časopisy PLOS Medicine a PLOS Biology nový model (partnerstvá s inštitúciami, ktoré by zaplatili výdavky na publikovanie) (Brainard 2020).

Vysoké APC ako bariéra v otvorenom publikovaní

- Výhody, ktoré prináša otvorený prístup (napr. citačná výhoda), nie sú prístupné pre každého rovnako. Na OA časopisy zlatej a hybridnej cesty ľahšie dosiahnu starší muži zamestnaní na prestížnych inštitúciách, ktorí majú prístup ku grantovým prostriedkom (Olejniczak a Wilson 2020, https://doi.org/10.1162/qss_a_00091).
- Pre výskumníkov z menej majetných inštitúcií predstavujú APC ťažko prekonateľnú bariéru v publikovaní. „Uzavreté“ publikovanie (s menšou viditeľnosťou a citovanosťou) sa neskôr prejavuje v nižšej úspešnosti žiadania o granty – Matúšov efekt.
- Aby sme zabránili prehĺbovaniu nerovnosti a zároveň hospodárne narábali s verejnými zdrojmi, je dôležité tlačiť vydavateľov k transparentnosti ohľadom nákladov na publikovanie (ako sa deje zo strany financovateľov v Pláne S) a rozširovať možnosti pre alternatívne obchodné modely bez APC.

Transparentné APC pre platformu Open Research Europe

Open Research Europe je publikačná platforma pre výsledky projektov Horizont, ktoré musia vyhovovať vysokým štandardom otvorenosti.

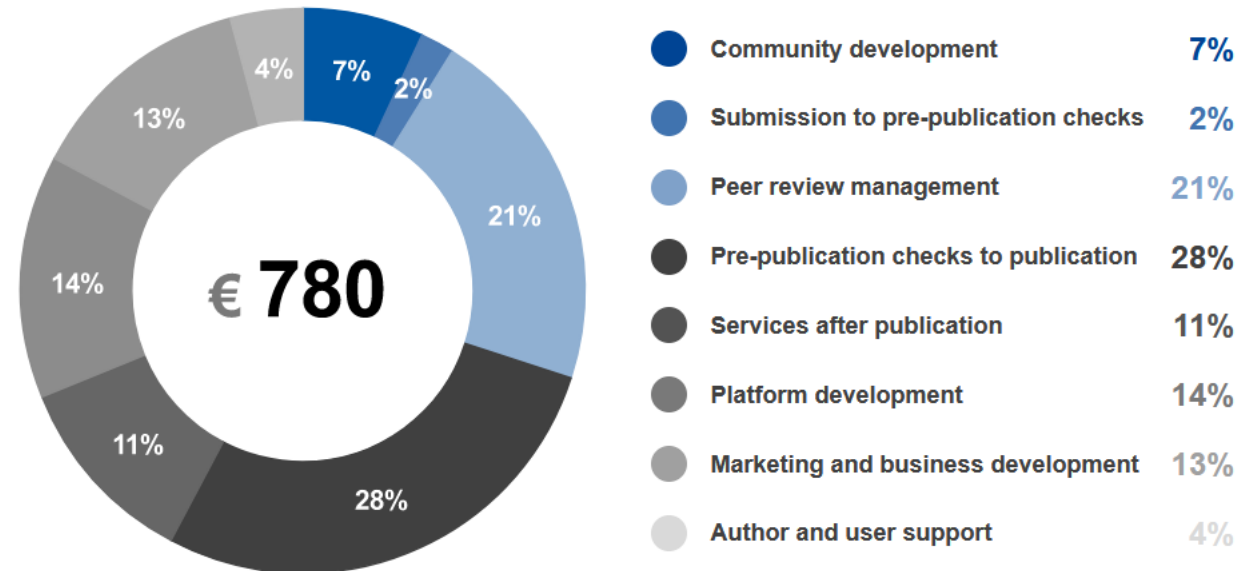
Autori projektov financovaných z tejto schémy môžu na ORE publikovať bezplatne. Európska komisia platí prevádzkovateľom platformy (F1000) sumu 780 Eur za článok.

O APC treba komunikovať transparentne – na tento účel existujú Pokyny v rámci Plánu S: **Plan S Price Transparency Framework** <https://www.informationpower.co.uk/the-plan-s-price-transparency-framework-implementation-guide/>

(aké informácie o APC a v akej forme má vydavateľ zdieľať, aby vyhoveli podmienkam Plánu S).

Article Price Transparency

F1000 Research implementuje nasledujúcu rozpis ceny pre Open Research Europe, založený na [Information Power's Plan S Price Transparency framework breakdown scheme](#).

Open Research Europe

<https://open-research-europe.ec.europa.eu/for-authors/article-processing-charges>

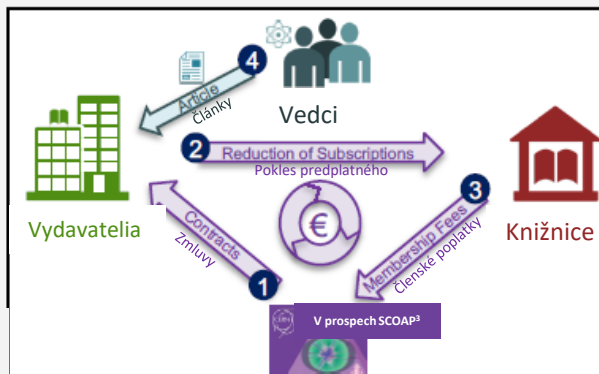
SCOAP³ v skratke

SCOAP³ (Sponzorské konzorcium pre open access publikovanie v časticovej fyzike, Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics) zmenilo kľúčové časopisy v odbore **vysokoenergetickej fyziky na časopisy s otvoreným prístupom a bez autorských poplatkov**. SCOAP³ centrálna prepláca zapojeným vydavateľom výdavky spojené s poskytovaním otvoreného prístupu. (1) Vydavatelia za to znižujú predplatné všetkým zákazníkom, (2) ktorí tieto úspory presmerujú do SCOAP³. (3) Príspevky sa stretávajú v spoločnom fonde SCOAP³: **finančný príspevok každej krajiny zodpovedá jej vedeckej produkcii v odbore**.

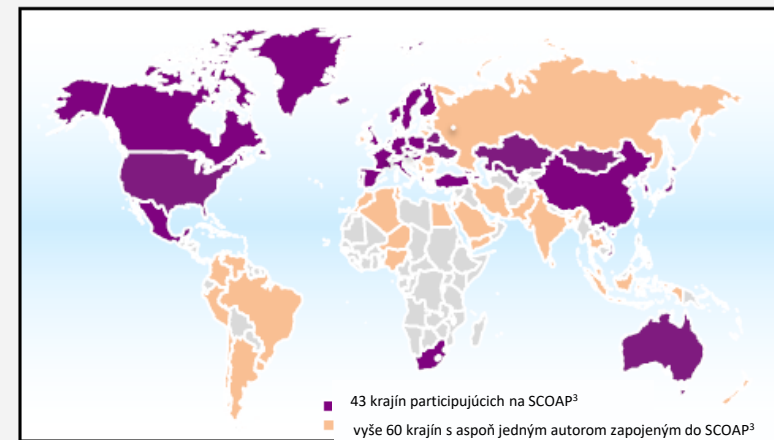
Vedci môžu publikovať v časopisoch SCOAP³ bez finančných bariér. (4) Autorské práva ostávajú autorom.

Liberálna licencia CC-BY umožňuje dolovanie textu a dát (text/data mining). Všetky články iniciatívy SCOAP³ sú uverejnené v repozitári SCOAP³ na adrese: repo.scoap3.org, ako aj otvoreným prístupom na stránkach vydavateľov. SCOAP³ uplatňuje povinný otvorený prístup bez záťaže pre autorov.

Časopisy zapojené do iniciatívy SCOAP³ sú vymenované nižšie. Tieto časopisy boli vybrané v procese kompetitívneho verejného ponukového konania zameraného na vysokú kvalitu a limitované poplatky za publikovanie.

Partnerstvo

3,000 knižníc, výskumných organizácií a grantových agentúr zo 43 krajín a 3 medzinárodné organizácie

- Arménsko^c
- Austrália
- Azerbajdžan^c
- Bielorusko^c
- Belgicko
- CERN
- Česká Republika
- Čína
- Dánsko
- Fínsko
- Francúzsko
- Grécko
- Gruzínsko^c
- Holandsko
- Hong Kong
- IAEA
- Island
- Izrael
- Japonsko
- JINR
- Juhoafrická republika
- Kanada
- Kazachstan^c
- Kuba
- Kórea
- Maďarsko
- Mexiko
- Moldavsko
- Mongolsko
- Nemecko
- Nórsko
- Poľsko
- Portugalsko
- Slovenská republika
- Rakúsko
- Španielsko
- Švédsko
- Švajčiarsko
- Taiwan
- Taliansko
- Turecko
- Ukrajina
- USA
- Uzbekistan
- Vietnam^c

CERN je hostiteľskou inštitúciou spolupráce SCOAP³. SCOAP³ disponuje organizáciou na báze širokej, živej komunity. Kontrolná rada (Governing Council) pozostáva z reprezentantov zúčastnených krajín a určuje stratégiu partnerstva. Výkonná komisia dohliada na každodennú prevádzku, zabezpečovanú CERNom. Pracovné skupiny plánujú potenciálne budúce rozšírenie iniciatívy, radia výkonnému tímu pri rozvoji repozitára a služieb a podporujú propagáciu partnerstva.

Selekcia časopisov: na trojročné obdobie, v kompetitívnom tendri. Zohľadňuje sa kvalita a „rozumné“ APC (asi 1100 Eur).

Financovanie časopisov: Podľa počtu vydaných článkov, ale majú dohodnuté ročné maximum.

Časopisy podporené SCOAP³

Publisher	Journal
APS (.od. 2018)	Physical Review C ^a
APS (.od. 2018)	Physical Review D ^a
APS (.od. 2018)	Physical Review Letters ^a
Elsevier	Nuclear Physics B
Elsevier	Physics Letters B
Hindawi	Advances in High-Energy Physics ^a
IOPp / Chinese Academy of Sciences	Chinese Physics C ^a
IOPp / German Physical Society	New Journal of Physics ^{a b}
IOPp / SISSA	Journal of Cosmology & Astropart. Phys. ^{a b}
Jagiellonian University	Acta Physica Polonica B ^a
Oxford University Press / Physical Society of Japan	Progress of Theoret. & Experim. Physics ^a
Springer / Italian Physical Society	European Physical Journal C
Springer / SISSA	Journal of High-Energy Physics

Viac informácií na stránke:

<http://scoap3.org>

Jan 2014 – Dec 2017:

17,682 OA článkov v 10 časopisoch SCOAP³

Celkové investície SCOAP³ do OA publikovania **18,4 M€**

(po odčítaní prevádzkových nákladov)

- a) Len obsah z odboru vysokoenergetickej fyziky
b) Podporené SCOAP³ do 31. decembra 2016

- c) Reprezentované Spojeným ústavom jadrových výskumov (Joint Institute of Nuclear Research, JINR)

Tento materiál práca je licencovaný Konzorciom SCOAP³ medzinárodnou licenciou Creative Commons Attribution 4.0

Fungovalo by to aj v iných odboroch?
Málokde majú takého silného koordinátora ako CERN.

Publikačné poplatky (Article Processing Charges) – Aká je cena za otvorený prístup?

Slovenské OA časopisy

- 49 z 57 slovenských vedeckých časopisov registrovaných v DOAJ (Directory of Open Access Journals) nežiada od autorov APC.
- Poplatky tých časopisov, ktoré APC majú, sa pohybujú vo výške 100-200 Eur.
- Väčšina časopisov v DOAJ ide platinovou/diamantovou cestou a nežiadajú APC. Často ide o menšie časopisy malých vydavateľov, publikujúce (aj) v národných jazykoch, pomerne malý počet článkov za rok ([DOAJ Diamond Study](#)).
- Najväčší objem článkov otvoreným prístupom však publikujú časopisy väčších vydavateľov, ktorí účtujú APC.
- Keby sme sa chceli spoľahnúť len na diamantovú cestu, ktorá (ešte viac než zlatá cesta) závisí na dobrej vôli výskumných inštitúcií a bezplatnej práci redaktorov, súčasný systém vedeckého publikovania by to nemusel kapacitne zvládnuť.

APC na Slovensku: Národná stratégia pre otvorenú vedu

Koľko minieme na APC na Slovensku?

Zatiaľ môžeme len odhadovať (z databáz WoS a Scopus). Údaje o tom nezhrmažďujú grantové agentúry, centrálny register publikačnej činnosti, ani (pokiaľ vieme) výskumné inštitúcie.

Z Akčného plánu:

Úloha 3: Uskutočniť **analýzu nákladov**, ktoré majú slovenské výskumné inštitúcie na publikovanie v režime zlatej cesty k otvorenému prístupu (article processing charges, APC poplatky) s cieľom zdefinovať potrebné finančné nároky v porovnaní s alternatívnymi spôsobmi zabezpečovania prístupu k vedeckým publikáciám.

Strategická oblasť 4. Systém financovania otvorenej vedy

4.1 navýšiť grantové schémy projektov financovaných zo štátnych zdrojov o APC poplatky.

4.2 systematizovať a inštitucionalizovať podporu financovania open access publikovania a mechanizmu transparentného financovania APC poplatkov.

4.3 uzatvoriť dočasné a prechodné transformačné zmluvy („publish and read“ zmluvy) s vydavateľmi vedeckého obsahu, ktoré obsahujú publikovanie určitého objemu publikácií formou open access bez platenia APC poplatkov a ktoré umožnia posun k úplnému otvorenému prístupu.

Publikačné poplatky (Article Processing Charges) – Aká je cena za otvorený prístup?

Slovenské publikácie vo Web of Science (porovnanie rokov 2015 a 2020)

Celkovo slovenskí vedci uverejňujú vo WoS niekoľko tisíc publikácií ročne (5 811 v r. 2015, 7 767 v r. 2020).

- Podiel publikácií uverejnených otvoreným prístupom stúpa (od r. 2015 do 2020 z 35 % na 57 %).
- Podiel zlatého otvoreného prístupu stúpa (z 53 % na 75 % z počtu OA publikácií).
- Hybridný OA stagnuje/mierne klesá (10 % v r. 2015 vs 9 % v r. 2020).
- Bronzový OA klesá (18 % vs 6 %).
- Podiel zeleného OA stúpa (z 30 % v r. 2015 na 42 % v r. 2020).

Dá sa z toho vyvodit', koľko platia slovenskí vedci za publikovanie zlatou cestou?

Možme zistiť, koľko článkov a v akých OA časopisoch publikovali slovenskí vedci, z webu časopisov (alebo z DOAJ) zistiť ich APC a skombinovať to, ale...

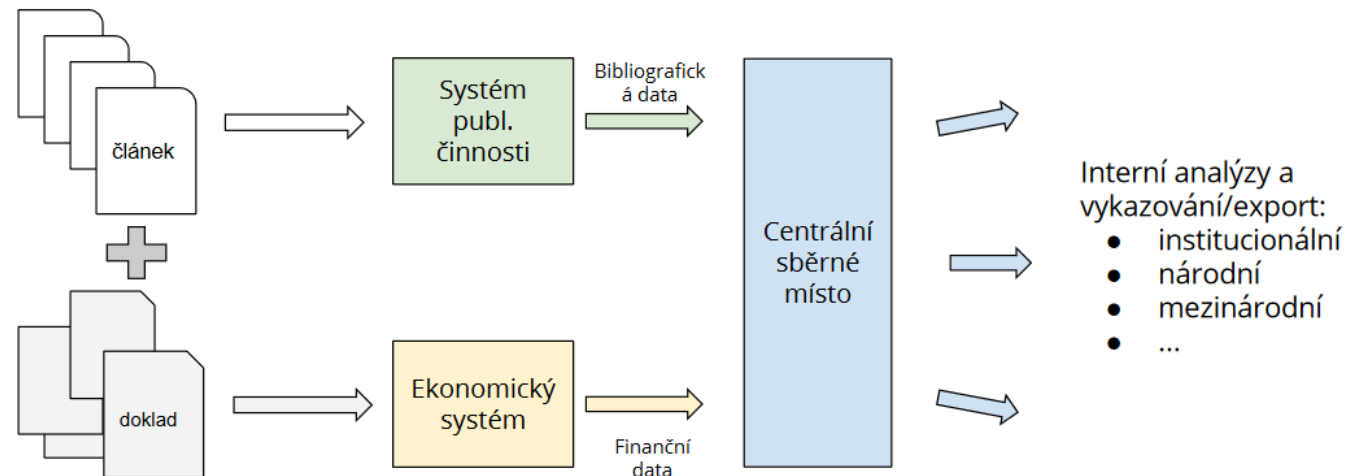
Výsledok nebude presný, pretože existuje veľa slovenských publikácií mimo WoS a nie všetky poplatky za slovenské publikácie boli naozaj zaplatené slovenským autorom/inštitúciou (mohol ich zaplatiť iný člen medzinárodného tímu zo svojho grantu, autori mohli dostať zľavu, alebo mohli byť poplatky odpustené napr. za redakčnú prácu pre dané vydavateľstvo).

Príklad z ČR: Zber údajov o APC na Univerzite Karlovej

Možné prekážky:

- Nutnosť prepojiť ekonomické a bibliografické údaje,
- Nie vždy je poplatok hradený na faktúru,
- Nie vždy je APC hradené naraz - 1 faktúrou, 1 inštitúciou,
- Nie vždy je platba dodanovaná (ale prípadná nezapočítaná daň môže tvoriť významnú časť platby) alebo je DPH evidovaná samostatne,
- Nie vždy sa dá článok jednoznačne označiť ako OA a platbu za APC (príp. určiť presnú výšku),
- Aj s dôkladným manuálom a zavedenými postupmi je veľká práca s prípravou základných a čistením kompletných dát.

Workflow sběru: teorie

M. Svoboda: ČR za rok 2018 minula 2 mil. Eur za APC
Náklady výrazne rastú.

Schéma: Tereza Simandlová, 2020, CC-BY-SA

https://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/142316/20201012_OA-pro-EIZ_Simandlova.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Publikačné poplatky (Article Processing Charges) – Aká je cena za otvorený prístup?

Open APC

Knižnica Univerzity v Bielefelde, od r. 2014

Medzinárodný projekt
(spočiatku financovaný z Nemecka, prechádzajú na európske financovanie)

Transparentne zverejňujú náklady na publikovanie otvoreným prístupom v EOSC (European Open Science Cloud).

Zbiera údaje nielen o APC, ale aj BPC (OA knihy) a TA (transformative agreements, tranzitné zmluvy).

Dáta: zverejnené pod [Open Database License](#),

spĺňajú podmienky FAIR (vyhľadateľnosť, dostupnosť, interoperabilita, opätovná využiteľnosť – napr. v systéme [Open Science Observatory](#)).

open @PC

About
Blog
History
Team
Talks & Publications
Imprint

Twitter

GitHub
#1105 Leipzig 2020
(2021-10-15)

APC Treemap
Visualisations

OpenAPC

The OpenAPC initiative collects and disseminates datasets on fees paid for open access publishing on [GitHub](#) under an open database license.

We aggregate data on Open Access journal articles (APCs), Open Access Books (BPCs) and data on articles published under transformative agreements (Like Springer Compact or Wiley DEAL). All data is provided voluntarily by universities and other HEI, funders or national consortia.

OpenAPC is located at [Bielefeld University Library](#). The project was set up in collaboration with the [DINI working group Electronic Publishing](#). Since 2021 it is part of [OpenAIRE Nexus](#).

Projekt Open APC

Dáta do projektu dodávajú jednotlivé výskumné inštitúcie (VŠ, ústavy...), národní agregátori, knižničné konzorciá, nadácie (napr. Wellcome trust).

V Nemecku zmluvy DEAL obsahujú povinnosť vydavateľa evidovať a oznamovať zaplatené APC.

Dáta pochádzajú z finančných systémov alebo knižničnej evidencie.

Nie vždy je to plynulé, neočakávajú ani 100%-nú kompletnosť.

Dôraz na ľahký prístup a jednoduché zapojenie inštitúcie

Participácia cez e-mail (poslať vo formáte excelovej tabuľky) alebo github pull request (od r. 2022 možné aj harvestovanie dát z inštitucionálnych repozitárov).

Inštitúcie reportujú 18 dátových polí, z toho 5 povinných (názov inštitúcie, rok, suma, DOI publikácie, fakt, či ide o hybridný OA: TRUE/FALSE).

Záver

- Riziko out-sourcingu vedeckej komunikácie pre akademické prostredie.
- Potreba rôznych stratégií a obchodných modelov na ceste k otvorenému prístupu (jedna veľkosť nesadne všetkým).
- Neznalosť ceny v minulosti zaviedla akademickú komunitu do nevýhodnej pozície vo vzťahu k vydavateľom vedeckých publikácií.
- Akademická komunita musí prevziať kontrolu nad systémom vedeckého publikovania, snažiť sa vytvoriť v oblasti vedeckého publikovania zdravé prostredie, priaznivé pre efektivitu, transparentnosť a integritu výskumu.
- Súčasťou tejto zodpovednosti je zaujímať sa a evidovať, koľko a ako platíme za publikovanie formou otvoreného prístupu.
- Na medzinárodnej úrovni si už problém potreby informácií o APC uvedomujú a začínajú ho riešiť.
- **Tieto informácie sú potrebné pri vyjednávaní s vydavateľmi o tranzitných zmluvách...**
- **... užitočné pre manažment výskumných inštitúcií a odhad budúcich výdavkov...**
- **... ale napr. aj pre vytvorenie fondu, ktorý by pomáhal slovenským vedcom pokryť APC.**

Záver

Čo môže robiť autor?

- Publikovať otvoreným prístupom.
- Ukladať svoje publikácie do otvoreného repozitára.
- Pri výbere časopisu preferovať platinovú cestu (bez APC).
- Ak sa rozhodne pre časopis s APC, starostlivo overiť dôveryhodnosť vydavateľa (minimálne Think-Check-Submit) a zaujímať sa o to, či vydavateľ za príslušnú cenu poskytuje zodpovedajúcu službu, najmä nezávislé recenzné konanie.
- Podporiť evidovanie APC vo svojej inštitúcii.

open @PC

Čo môže urobiť výskumná inštitúcia?

- Zaujímať sa o výdavky svojich vedeckých pracovníkov na APC.
- Zdieľať tieto informácie, napr. zapojiť sa do projektu Open APC.
- Ak na Vašej inštitúcii už výšku APC zaplatených Vašimi vedcami evidujete, dajte nám o sebe vedieť!

Ďakujem za pozornosť!

OTÁZKY NA OTVORENÝ PRÍSTUP NA SLOVENSKU ALEBO V ZAHRANIČÍ?

Centrum vedecko-technických informácií SR (CVTI SR)

Kontaktná kancelária pre otvorený prístup

Lamačská cesta 8/A
811 04 Bratislava

<https://otvorenaveda.cvtisr.sk/>

otvorenaveda@cvtisr.sk

Zdroje a zaujímavé linky:

Str. 1: rybie šupiny, modifikovaná fotografia Ali Abdul Rahman, unsplash: https://unsplash.com/photos/kLvWxc_JEOo

Str. 2: CVTI SR: https://www.cvtisr.sk/o-cvti-sr/zakladne-informacie.html?page_id=409

Str. 3: Červená čiapočka a vlk: Raymond K. Nakamura; www.raymondsbrain.com

Str. 4: Philosophical Transactions:

https://en.wikipedia.org/wiki/Philosophical_Transactions_of_the_Royal_Society#/media/File:Philosophical_Transactions_Volume_1_frontispiece.jpg

Str. 5: graf cien predplatného: Z. Stožická podľa Dingley, B. (2005), U.S. Periodical Prices, US: ALA,

<http://www.ala.org/alcts/sites/ala.org.alcts/files/content/resources/collect/serials/ppi/05usppi.pdf>

Sifón: Plus 1 deň, <https://www1.pluska.sk/spravy/z-domova/skandal-rezorte-skolstva-upozornili-nan-slovenski-ucitelia>

Str. 7: Schéma (Čo chceme od vedeckého publikovania?): Z. Stožická;

SCHIMMER, R. – GESCHUHN, K. K. – VOGLER, A. 2015. Disrupting the subscription journals' business model for the necessary large-scale transformation to open access. A Max Planck Digital Library Open Access policy White Paper [online]. München: Max Planck Digital Library. Dostupné na: doi:10.17617/1.3

Str. 8: Cesty k otvorenému prístupu (schéma): Z. Stožická

Str. 9: Farley et al. 2021: <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/25032/32927>

Str. 10: Brainard 2020, New PLOS pricing test could signal end of scientists paying to publish free papers:

<https://www.science.org/content/article/new-plos-pricing-test-could-signal-end-scientists-paying-publish-free-papers>

Van Noorden 2013: <https://www.nature.com/articles/495426a>

Str. 11: Olejniczak a Wilson, 2020: Who's writing open access (OA) articles? Characteristics of OA authors at Ph.D.-granting institutions in the United States: https://doi.org/10.1162/qss_a_00091

Budzinski et al. 2020: <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03578-3>

Zdroje a zajímavé linky:

Str. 12: Transparent APC for OER: <https://open-research-europe.ec.europa.eu/for-authors/article-processing-charges>

Str. 13: Projekt SCOAP3: <https://scoap3.org/>

Str. 14: DOAJ Diamond Study, Bosman et al. 2021: https://zenodo.org/record/4558704#YXn7_Rxno2w

Str. 17: Tereza Simandlová: HLEDÁNÍ JEHLY V KUPCE SENA, APC monitoring z institucionálního pohledu, seminář Open access pro EIZ, 12. 10. 2020, online: https://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/142316/20201012_OA-pro-EIZ_Simandlova.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Str. 22: Think-Check-Submit: <https://thinkchecksubmit.org/>

Open APC: <https://openapc.net/>

Str. 23: Ďakujem za pozornosť (zlaté ryby): Ialo Hernander, unsplash: <https://unsplash.com/photos/uGKnfbWqDgU>